

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СЕРБІНА НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 343.7/347.254

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ
ОБ'ЄКТІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Кісілюк Едуард Миколайович,
Національна академія внутрішніх справ,
заступник начальника кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Лихова Софія Яківна,

Національний авіаційний університет,

завідувач кафедри кримінального права і процесу Юридичного інституту

кандидат юридичних наук, доцент

Лащук Єфрем Вікторович,

Верховний Суд України,

начальник відділу взаємодії з державними органами та внутрішнього аудиту

Захист відбудеться «10» вересня 2015 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «07» серпня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фахові законодавчі новели, прийняті з огляду на потреби правозастосовної практики, стають стрижнем ефективної діяльності уповноважених суб'єктів – у іншому ж випадку – постають першопричиною термінологічної плутанини, неоднозначного тлумачення, відвертих помилок під час кваліфікації. 13 січня 2011 р. Кримінальний кодекс (далі – КК) України був доповнений ст. 270-1, що регламентує відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Прийнята норма, безумовно, становить як теоретичний, так і практичний інтерес.

Беззаперечним є той факт, що аналізованій поведінці притаманна суспільна небезпека, оскільки останнім часом в Україні почастишали випадки травмування та загибелі громадян, пов'язані з неналежним функціонуванням об'єктів житлово-комунального господарства, зумовленим, своєю чергою, умисним їх знищенням чи пошкодженням. Ідеться про падіння людей у колодязі та оглядові камери, несанкціоновану перебудову систем вентиляції у житлових багатоквартирних будинках, пошкодження та розкрадання ліфтового обладнання тощо. Зокрема, за даними Київської міської ради, лише протягом 2011-2013 рр. було викрадено понад 6000 кришок люків оглядових колодязів, результатом чого стали численні випадки заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей.

Криміналістів, певна річ, цікавлять не лише питання обумовленості прийняття кримінально-правової норми, але і якість законодавчої конструкції, що значною мірою визначатиме ефективність її реалізації на практиці. Варто відзначити, що в судовій і слідчій практиці за такого викладу норми виникають значні труднощі з визначенням поняття та юридичних ознак умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, з'ясуванням кваліфікуючих ознак такого злочину. Потребують вирішення й питання щодо відмежування цього складу злочину від суміжних злочинів – умисного знищення або пошкодження майна, диверсії, терористичного акту тощо.

Недостатня розробленість спірних питань щодо кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у доктрині кримінального права, а також необхідність подальшого вдосконалення кримінального законодавства шляхом внесення конкретних, науково обґрунтованих пропозицій зумовили вибір теми наукового дослідження.

Науково-теоретичною базою дослідження виступають праці вітчизняних і зарубіжних вчених-криміналістів: П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, І. Г. Богатирьова, Н. В. Бойко, Г. М. Борзенкова, В. І. Борисова, П. А. Вороб'я, Л. Д. Гаухмана, В. К. Глистіна, В. В. Голіни, П. С. Дагеля, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, А. М. Дубровіної, М. Д. Дурманова, В. П. Ємельянова, О. О. Жижилєнка, М. І. Загородникова, В. І. Зубкової, А. М. Ігнатова, Е. М. Кісілюка, В. А. Клімова, І. Я. Козаченка, М. Й. Коржанського, О. М. Костенка, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, Н. Ф. Кузнецової, В. П. Лаврова, Є. В. Лащука, С. Я. Лихової, В. А. Ломако, П. С. Матишевського, М. І. Мельника,

П. П. Михайленка, В. О. Навроцького, Б. С. Нікіфорова, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. О. Пінаєва, А. А. Піонтковського, А. В. Савченка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. П. Тихого, А. Н. Трайніна, І. М. Тяжкової, І. Я. Фойницького, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна, В. В. Чернея, С. С. Яценка та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1209-р; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010-2014 рр., затверджених наказом МВС України від 29.07.2010 № 347 (п. 4 дод. 10); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017 роки (п. 1.2.2). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 15 від 21 червня 2011 р.) та схвалено відділенням кримінально-правових наук НАПрН України (п. 1269, 2011 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у здійсненні комплексної та системної кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства й формуванні з огляду на це практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення національного законодавства про кримінальну відповідальність, що регламентує відповідальність за вказаний злочин, та усунення окремих помилок, які виникають у судовій та слідчій практиці під час застосування положень ст. 270-1 КК України.

Відповідно до окресленої мети визначено основні *задачі* дослідження:

- з'ясувати умови криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- здійснити аналіз особливостей історичного розвитку кримінального законодавства про відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- вивчити іноземний досвід щодо кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- дослідити родовий та безпосередній об'єкти умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства і виявити взаємозв'язок між ними;
- охарактеризувати предмет умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- розглянути ознаки об'єктивної сторони умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, а також визначити момент закінчення цього злочину;
- проаналізувати ознаки, що характеризують суб'єкт і суб'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України;
- дослідити кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- здійснити відмежування досліджуваного злочину від суміжних суспільно небезпечних діянь;

– сформулювати теоретично важливі висновки та викласти практично значущі пропозиції щодо вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають із приводу безпечної експлуатації та функціонування об'єктів житлово-комунального господарства.

Предметом дослідження – кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять положення теорії пізнання і загальної теорії кримінального права. У процесі дослідження застосовано такі методи: юридичний (догматичний) – під час опрацювання законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, з'ясування дійсного змісту ознак, передбачених диспозицією ст. 270-1 КК України, шляхом її тлумачення з використанням різних способів і прийомів (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1); історично-правовий – у ході дослідження етапів розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (підрозділ 1.2); порівняльно-правовий – у порівнянні окремих положень кримінального законодавства зарубіжних країн з положеннями КК України (підрозділ 1.3); логіко-семантичний – у перебігу поглибленого вивчення категорійно-понятійного апарату (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); узагальнення – для формування на підставі вже висловлених у спеціальній літературі позицій і підходів нових законодавчих пропозицій щодо уточнення змісту кримінально-правової заборони умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); діалектичний – для розгляду елементів та ознак складу умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); системно-структурний і функціональний – у процесі дослідження особливостей аналізованого складу злочину з метою з'ясування його змісту і вдосконалення чинного кримінального законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); статистичний – при використанні статистичних даних, узагальнені матеріалів кримінальних проваджень (кримінальних справ) про умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); соціологічний – під час проведення анкетування працівників органів внутрішніх справ з питань кримінальної відповідальності за досліджувані злочини (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Емпіричною основою дослідження послуговували: 1) статистичні дані МВС України щодо кількості вчинених злочинів, передбачених ст. 270-1 КК України, за 2011-2014 рр.; 2) матеріали 23 кримінальних проваджень (кримінальних справ) за ознаками умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства за 2011-2014 рр.; 3) результати анкетування 350 працівників органів внутрішніх справ стосовно вивчення питань кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, проведеного упродовж 2013-2014 рр. у м. Києві та дванадцяти областях України (Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Житомирській,

Закарпатській, Київській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Черкаській).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим в Україні комплексним кримінально-правовим дослідженням умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Конкретний внесок здобувача в наукове розроблення питань кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства полягає в обґрунтуванні нових теоретичних висновків, уточненні змісту окремих понять, розробленні пропозицій та рекомендацій, які мають важливе значення для науки кримінального права та практики застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. У конкретнішому вигляді наукову новизну проведеного дослідження відображають такі основні положення:

вперше:

- доведено, що соціальна обумовленість криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства зумовлюється наступними чинниками: історичними, кримінологічними, нормативно-правовими, міжнародними та соціально-психологічними;

- визначено періоди історичного розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

- констатовано, що вся система кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, усталена у європейських країнах, не може бути повною мірою використана в українському законодавстві, за винятком окремих випадків (а саме в контексті формування інституту кримінальних проступків);

- запропоновано вилучити норму про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства з розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК України, нині передбачену ст. 270-1, та перенести її до розділу VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК України, передбачивши відповідальність за такі дії у новій ст. 194-2;

- обґрунтовано необхідність розширення переліку складів злочинів, закріплених у ч. 2 ст. 22 КК України, за рахунок вказівки на частини 3 і 4 пропонованої здобувачем ст. 194-2 КК України;

- аргументовано позицію відносно розширення кваліфікуючих ознак пропонованого до розгляду злочину (ст. 194-2 КК України) вказівкою на вчинення його за попередньою змовою групою осіб, а також що до необхідності врахувати як повторність не лише попереднє вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, а й злочинів, передбачених статтями 194, 194-1, 347, 347-1, 352, 378, 399, 411 КК України;

- запропоновано нову модель законодавчої конструкції ст. 194-2 КК України, де рекомендовано відмовитися від похідних наслідків умисного знищення або пошкодження об'єкта житлово-комунального господарства, тобто якщо це призвело

або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства;

удосконалено:

– наукову класифікацію об'єктів житлово-комунального господарства як предмета досліджуваного злочину;

– трактування в кримінальному праві поняття загальнонебезпечного способу, що визначений як будь-який спосіб знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, внаслідок якого виникає небезпека для життя чи здоров'я людей або заподіяння значної матеріальної шкоди;

– підходи щодо кваліфікації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства за сукупності злочинів та наявності конкуренції кримінально-правових норм;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо визначення кола можливих потерпілих від умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Ними можуть бути фізичні чи юридичні особи, держава, інші соціальні утворення, суспільство загалом, що зазнали фізичної або майнової шкоди, внаслідок умисного знищення чи пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

– пропозиції щодо необхідності на законодавчому рівні розробити та закріпити у Загальній частині КК України роз'яснення окремих кримінально-правових понять, які часто зустрічаються в різних кримінально-правових нормах Особливої частини КК України, зокрема «знищення» та «пошкодження»;

– твердження, що умисна форма вини в досліджуваному злочині може набувати вигляду прямого та непрямого умислу, а мета й мотиви умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства на кваліфікацію не впливають;

– теоретичні положення щодо відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від інших видів умисного знищення або пошкодження майна.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції мають прикладний характер і використовуються за різними напрямками діяльності, а саме у: 1) *законотворчій сфері* – для вдосконалення норм, якими передбачено кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (лист до Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 06.07.2015 № 04-18/12-1596); 2) *науково-дослідній роботі* – з метою подальшого розроблення теоретичних і прикладних питань кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 11.03.2015); 3) *практичній діяльності* – для кваліфікації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства та відмежування зазначеного злочину від суміжних злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням майна (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 21.10.2011, акт впровадження УМВС України у

Хмельницькій області від 13.03.2015); 4) *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінальне право. Особлива частина», «Теорія кваліфікації злочинів» та «Кваліфікація окремих видів злочинів» (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 02.03.2015, акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22.04.2015).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження було оприлюднено на: II науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)» (м. Київ, 16 листопада 2011 р.); загальноакадемічній підсумковій науково-теоретичній конференції до Дня науки «Правові дослідження молоді – майбутнє України» (м. Київ, 18 травня 2012 р.); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 22 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Харків, 23–24 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права» (м. Київ, 11–12 липня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 26–27 вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Дніпропетровськ, 3–4 жовтня 2014 р.); V міжвузівській науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)» (м. Київ, 21 листопада 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 23–24 січня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 27–28 лютого 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 20–21 березня 2015 р.); IX міжнародній науково-практичній конференції аспірантів і студентів «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Луцьк, 12–13 травня 2015 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження відображені у сімнадцяти наукових публікаціях, із яких чотири статті видано у вітчизняних наукових фахових виданнях з юридичних наук, одну – в іноземному (Словацька Республіка); дванадцять – тези наукових доповідей, оприлюднених на конференціях і засіданнях круглих столів.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (333 найменувань) і восьми додатків. Загальний обсяг роботи становить 268 сторінок, з них основного тексту – 208 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами й планами, мету та задачі, окреслено об'єкт, предмет і структуру, визначено методологічну базу дисертації, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

Розділ 1 «Соціальна обумовленість криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства» складається з трьох підрозділів, присвячених аналізу теоретико-методологічних засад дослідження кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, історії розвитку кримінальної відповідальності за вказаний злочин, правового регулювання відповідальності за його вчинення у законодавстві зарубіжних країн.

У підрозділі 1.1. *«Теоретико-методологічні основи дослідження кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства»* обґрунтовано, що теоретико-методологічні засади дослідження кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства дозволили автору побудувати нові наукові гіпотези, ґрунтовно охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування поняття знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, узагальнити необхідну кількість статистичних даних та підготувати пропозиції щодо подальшого вдосконалення чинного законодавства України про кримінальну відповідальність з досліджуваного питання.

У підрозділі 1.2. *«Генеza законодавства України про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства»* зроблено огляд історії розвитку вітчизняних норм про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Визначено, що спочатку умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у кримінальному праві вважалося складовою умисного знищення або пошкодження чужого майна, а згодом еволюціонувало до розряду самотійного злочину. Також зазнало розвитку нормативне врегулювання кримінально караних способів умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Зокрема, до кінця XV ст. кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства розглядали виключно як складову частину умисного знищення або пошкодження чужого майна. Надалі така відповідальність встановлювалася у розрізних нормах за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як окремих предметів злочинів. За радянських часів охорону об'єктів житлово-комунального господарства було передбачено в межах норми про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження державного чи колективного майна. Ситуація не змінилася й після здобуття Україною незалежності. І лише після 2011 року відбулося виокремлення відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства в самотійну кримінально-правову норму.

У підрозділі 1.3. «Правове регулювання кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у законодавстві зарубіжних країн» здійснено аналіз кримінального законодавства і доктрин зарубіжних країн щодо умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Причому за об'єкт вивчення обрано законодавство тих країн (загалом 18), які можна вважати типовими представниками різних правових сімей. На прикладі розвитку зарубіжного кримінального законодавства з упевненістю можна стверджувати, що законодавці всіх зарубіжних держав приділяють значну увагу питанням кримінально-правової охорони об'єктів житлово-комунального господарства від знищення і пошкодження. Переважно ці діяння вони розглядають як посягання на відносини власності. В окремих випадках об'єктами таких злочинів можуть бути й інші суспільні відносини – права особи, громадський порядок, громадська, державна безпека тощо. Обсяги криміналізації відповідних діянь є різними. Лише іноді в диспозиціях кримінально-правових норм предмет злочину, пов'язаного зі знищенням або пошкодженням майна, разом з іншими видами майна чітко вказані окремі об'єкти житлово-комунального господарства. Так, ст. 351 КК Нідерландів криміналізує умисне незаконне руйнування, псування, приведення в непридатний або несправний стан, а також знищення споруд, які слугують у якості водних бар'єрів, дренажів, труб для подачі газу, води, призначених для використання населенням; ч. 2 ст. 203 КК Республіки Сан-Марино встановлює відповідальність за вчинення діяння щодо будівель чи громадського майна, або майна, призначеного для загального користування, ритуальних послуг, або щодо об'єктів комунальних служб; ст. 322-1 КК Франції карає штрафом за нанесення без попереднього дозволу написів, знаків або малюнків на фасади будинків, транспортні засоби, громадські шляхи або міське рухоме майно у випадках, коли такими діями спричинено лише незначну шкоду; ст. 228 КК Швейцарії передбачає кримінальну відповідальність за умисне і необережне пошкодження або руйнування електричних установок, гідротехнічних і захисних споруд, що піддає небезпеці чужу власність.

Розділ 2 «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства» складається з двох підрозділів і присвячений детальному розгляду об'єктивних і суб'єктивних ознак умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, а також дослідженню особливостей конструкції вказаного складу злочину.

У підрозділі 2.1. «Об'єктивні ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства» зазначено, що об'єкти житлово-комунального господарства не єдині, що забезпечують інтереси суспільства й держави та є які охоронюваними нормами розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК України. Аналогічні функції виконують об'єкти електроенергетики, торгівлі, сільського господарства тощо. Втім умисне знищення або пошкодження таких об'єктів законодавець не розцінює як посягання на громадську безпеку, кваліфікуючи такі діяння, як злочини проти власності. Зрештою, у випадку посягання на об'єкти житлово-комунального господарства

передусім шкоди зазнають відносини власності, а отже саме їх, як обґрунтовано в дисертації, необхідно визнати родовим та безпосереднім об'єктами досліджуваного злочину. До того ж, об'єкти житлово-комунального господарства як предмет розглядуваного злочину не є потенційно небезпечними. На відміну від інших предметів злочинів, передбачених розділом IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК України, не входять вони і до переліку джерел підвищеної небезпеки, визначеному ч. 1 ст. 1187 ЦК України. Таким чином, об'єкти житлово-комунального господарства не містять потенційної небезпеки і покликані задовольняти потреби їх власників, держави, суспільства.

У процесі аналізу предмета умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства акцентовано на тому, що диспозиція ст. 270-1 КК України містить вказівку не на умисне знищення чи пошкодження «об'єкта» житлово-комунального господарства, а на умисне знищення або пошкодження «об'єктів» житлово-комунального господарства. Якщо вдатися до буквального тлумачення закону про кримінальну відповідальність, можна констатувати, що знищення або пошкодження лише одного об'єкта житлово-комунального господарства, навіть якщо це спричинило настання вказаних у ст. 270-1 КК України наслідків, не є підставою для притягнення до кримінальної відповідальності. Обґрунтовано, що це положення потрібно доопрацювати і вдосконалити, замінивши в ч. 1 ст. 270-1 КК України словосполучення «об'єктів житлово-комунального господарства» на «об'єкта житлово-комунального господарства» (зокрема, таку позицію здобувача підтримало 88,5 % респондентів).

За конструкцією об'єктивної сторони умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства потрібно вважати виключно матеріальним складом злочину. Причому цей злочин має два наслідки: проміжний – неможливість експлуатації об'єктів житлово-комунального господарства, порушення їх нормального функціонування; та похідний – небезпека для життя чи здоров'я людей або майнова шкода у великому розмірі. Доведено, що характеристика форм діяння та наслідків, як обов'язкових ознак об'єктивної сторони складу злочину є колізійною. Досить складно відмежувати знищення від пошкодження, а пошкодження від неможливості експлуатації чи порушення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства. Відтак запропоновано виключити з ч. 1 ст. 270-1 КК України вказівку на «приведення або можливість приведення до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів» як проміжного наслідку в зазначеному складі злочину (зокрема, цю позицію підтримало 76,5 % респондентів).

У підрозділі 2.2. «Суб'єктивні ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства» увагу акцентовано на тому, що в теорії кримінального права України аналізований злочин безсумнівно вважається умисним, вчиненим загальним суб'єктом. Утім проведені дослідження дає підстави для висновку, що оцінка віку, з якого настає відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, є вельми серйозною проблемою для кримінального права. За загальним правилом, згідно з ч. 1 ст. 22 КК України, кримінальній відповідальності за умисне знищення або

пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років. Ч. 2 ст. 22 КК України містить перелік злочинів, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність з 14 років. Досліджуваний нами злочин до цього переліку не включено. Проте в переліку ч. 2 ст. 22 КК України наявна ч. 2 ст. 194 КК України, якою встановлено відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом. Водночас, така сама кваліфікуюча ознака – умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства загальнонебезпечним способом – передбачена ч. 2 ст. 270-1 КК. Не зрозуміло, чому законодавець за вчинення умисного знищення або пошкодження майна, вчиненого загальнонебезпечним способом, встановлює відповідальність з 14-річного віку, а за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства загальнонебезпечним способом – з 16-річного. Адже зазначені норми співвідносяться як загальна та спеціальна, і саме остання має посилювати кримінальну відповідальність.

Доведено, що на сьогодні в разі вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства можлива подвійна форма вини, оскільки конструкція злочину передбачає настання двох видів якісно відмінних за характером і ступенем суспільної небезпечності злочинних наслідків: призведення або можливість призведення до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства; спричинення небезпеки для життя чи здоров'я людей або майнової шкоди у великому розмірі. Інакше кажучи, наявні умисел щодо одних наслідків і можлива необережність щодо інших злочинних наслідків одних і тих самих дій винної особи. Проте, враховуючи пропозицію здобувача виключити з ч. 1 ст. 270-1 КК України вказівку на призведення або ймовірність призведення до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства як проміжного наслідку в означеному складі злочину, проблемні питання такого характеру нівелюються. Мотив і мета умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства не вважають обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони досліджуваного злочину, втім вони є важливими для відмежування його від деяких інших злочинів, у їх числі суміжних.

Розділ 3 «Особливості встановлення кваліфікуючих ознак і відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів» присвячений дослідженню кваліфікуючих ознак та критеріїв розмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства й суміжних злочинів.

У підрозділі 3.1. *«Кваліфікуючі ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства»* визначено, що, формуючи кваліфіковані склади досліджуваного злочину, законодавець, на жаль, не дотримується правил нормотворчої техніки, а також правил диференціації під час конструювання основних та кваліфікованих складів злочинів. Водночас, диференціація кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства за допомогою кваліфікуючих ознак

стає важливою умовою призначення справедливого і відповідного покарання пропорційного характеру і ступеню суспільної небезпеки вчиненого злочину.

Наразі кваліфікованими видами умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ч. 2 ст. 270-1 КК України) визнано вчинення його повторно або загальнонебезпечним способом, а особливо кваліфікованими видами аналізованого злочину (ч. 3 ст. 270-1 КК України) – спричинення майнової шкоди в особливо великому розмірі, загибель людини, інші тяжкі наслідки. Проте, апелюючи до загальноприйнятих у науці кримінального права визначень кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу злочину, а також із урахуванням думки респондентів, логічним є висновок, що кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, повинні бути: повторність та умисне знищення чи пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, вчинене за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 270-1 КК України), а особливо кваліфікуючими – умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, вчинене загальнонебезпечним способом або яке спричинило майнову шкоду в особливо великому розмірі (ч. 3 ст. 270-1 КК України), спричинило загибель людини чи інші тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 270-1 КК України).

Підрозділ 3.2. «Відмінність умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів» присвячений узагальненню критеріїв, за якими відбувається розмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства та суміжних злочинів. Визначено, що для відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів потрібно розрізняти, з якими злочинами таке злочинне діяння перебуває в конкуренції, з якими співвідноситься як із суміжними, а які елементарно потребують кваліфікації за сукупністю. Визначено особливості вирішення конкуренції загальної та спеціальної норм, а також частини і цілого під час кваліфікації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Для відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів можна використовувати один або декілька критеріїв, пов'язаних з елементами складу злочину – об'єкт, предмет, потерпілого, наслідки, спосіб вчинення злочину, суб'єкт, форму вини, мету, мотив чи кваліфікуючі ознаки.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення і розглянуто способи розв'язання наукового завдання, що полягало у здійсненні комплексної кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства та формуванні теоретичних положень і рекомендацій, які відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для кримінально-правової науки та практики. На підставі цього сформульовані такі основні висновки і пропозиції:

1. Обумовленість криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів

житлово-комунального господарства є результатом поєднання комплексу умов. Ідеться про: наявність в історії кримінального законодавства норм, якими встановлено відповідальність за досліджувані діяння, – історичні умови; значну поширеність останнім часом у суспільстві умисних посягань на об'єкти житлово-комунального господарства – кримінологічні умови; необхідність забезпечення та регулювання таких відносин у країні за допомогою правових норм, закріплених у нормативно-правових актах України, що своєю чергою, слугує гарантією забезпечення розвитку відносин у сфері житлово-комунального господарства у державі загалом, – нормативно-правові умови; необхідність урахування досвіду зарубіжних країн у процесі реформування сфери житлово-комунального господарства і приведення правових норм щодо охорони об'єктів житлово-комунального господарства – міжнародні умови; високий ступінь суспільної небезпеки, що варто пояснювати важливістю та значущістю об'єкта кримінально-правової охорони, а також характером і розміром шкоди, якої може бути завдано суспільним відносинам, домірність позитивних і негативних наслідків криміналізації та кримінально-політичну адекватність – соціально-психологічні умови.

2. Доцільним є виокремлення таких періодів історичного розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства: 1) започаткування кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як складової частини умисного знищення або пошкодження чужого майна (X–XV ст.ст.); 2) кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як окремих предметів злочинів, передбачених розрізненими кримінально-правовими нормами (XV–XIX ст.ст.); 3) кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як за умисне знищення або пошкодження державного чи колективного майна (XIX ст. – 2011 р.); 4) виділення кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства в окрему кримінально-правову норму (2011 р. – до сьогодні).

3. Системний аналіз КК пострадянських держав свідчить, що загалом підхід до формування відповідних кримінально-правових норм у законодавстві цих держав доволі схожий. Це цілком зрозуміло, оскільки названим державам тривалий час було властиве однорідне правове поле. Відрізняється стосовно досліджуваного питання законодавство про кримінальну відповідальність України та Російської Федерації, де спеціально передбачені окремі статті про відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Проте конструкція зазначених кримінально-правових норм є абсолютно різною. Європейське законодавство розмежовує кримінальні злочини і кримінальні проступки, чим суттєво різниться від кримінального законодавства України. Особливістю кримінально-правової охорони об'єктів житлово-комунального господарства у європейських країнах є те, що дрібні порушення у сфері житлово-комунального господарства не підпадають під категорії протиправних діянь і регулюються муніципальними інструкціями; відповідними КК не передбачено спеціальної норми,

яка би встановлювала відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства; норми про відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна, зокрема й об'єктів житлово-комунального господарства, містяться в розділах про злочини проти власності.

4. Безпосереднім об'єктом умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства на сьогодні є громадська безпека в частині належного функціонування об'єктів житлово-комунальної інфраструктури, коли не виникає загрози заподіяння чи не завдається шкоди правам та законним інтересам невизначеного кола осіб, а також іншим правоохоронюваним інтересам. Проте з такою точкою зору складно погодитись, оскільки не лише об'єкти житлово-комунального господарства забезпечують інтереси суспільства та держави. Аналогічні функції виконують об'єкти електроенергетики, торгівлі, сільського господарства тощо. Однак умисне знищення чи пошкодження таких об'єктів законодавець не розцінює як посягання на громадську безпеку, а такі діяння кваліфікує як злочини проти власності. Отже, розміщення норми про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК України видається недоцільним (це підтверджують і 66,5 % респондентів). Більш логічно помістити досліджувану норму до розділу VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК України – після статті, якою передбачено відповідальність за умисне пошкодження об'єктів електроенергетики. З приводу додаткового об'єкта розглядуваного злочину варто зауважити, що таким може бути життя, здоров'я, громадський порядок, екологічна безпека тощо. Життя та здоров'я людей можна вважати додатковим факультативним об'єктом злочину, оскільки небезпека для цих відносин є лише одним із двох альтернативних наслідків, передбачених ч. 1 ст. 270-1 КК України, нарівні із майновою шкодою у великому розмірі.

5. Предмет досліджуваного злочину прямо зазначений у диспозиції кримінально-правової норми – об'єкти житлово-комунального господарства. Він є обов'язковою ознакою складу злочину. Відповідно до примітки ст. 270-1 КК України, об'єктами житлово-комунального господарства, а отже предметом досліджуваного злочину, є: житловий фонд, об'єкти благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові (кришки люків, решітки на них тощо). Це варто розуміти так, що міський транспорт, електроенергетика та предмети побутового обслуговування населення не є предметом цього злочину. Їх знищення або пошкодження кваліфікуються як злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту або як злочини проти власності. Також предметом досліджуваного злочину не вважаються електричні мережі й елементи газозабезпечення, оскільки вони не вказані в переліку п. 1 примітки до ст. 270-1 КК України (за винятком тих, що є складовими житлового фонду).

Як такі, об'єкти житлово-комунального господарства не є потенційно небезпечними. Більше того, вони покликані задовольняти потреби їх власників, держави, суспільства. Близькі за змістом склади злочинів передбачені в розділі VI

«Злочини проти власності» Особливої частини КК України – умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194), умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1). Саме цим обумовлена необхідність передбачення кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у названому розділі Особливої частини означеного Кодексу. Іншими словами, об'єкти житлово-комунального господарства варто розуміти як чуже майно (згодні 84,5 % респондентів).

6. За конструкцією об'єктивної сторони умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства потрібно вважати виключно матеріальним складом злочину. Об'єктивна сторона аналізованого складу злочину набуває форми дії, що може бути двох видів: знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Знищення об'єктів житлово-комунального господарства – це такий протиправний руйнівний вплив на об'єкти житлово-комунального господарства, унаслідок якого вони повністю втрачають свою споживчу або економічну цінність, приведення їх у такий стан, за якого вони взагалі не можуть бути використані за своїм призначенням, причому втрачені ними властивості не можуть бути відновлені. Пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства – це такий протиправний вплив на них, у результаті якого вони частково, не в повному обсязі, втрачають свої споживчі властивості та економічну цінність, чим істотно обмежується можливість їх використання за призначенням. У ході кваліфікації правозастосовним органам складно відрізнити знищення від пошкодження, а також пошкодження, своєю чергою, від неможливості експлуатації чи порушення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства. У зв'язку з цим запропоновано виключити з ч. 1 ст. 270-1 КК України вказівку на призведення або можливість призведення до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів як проміжний наслідок зазначеного складу злочину.

7. Суб'єктом умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства постає особа, наділена ознаками загального суб'єкта – це фізична особа, яка є осудною, досягла 16-тирічного віку. Проте, враховуючи виявлений дослідженням суттєво підвищений ступінь суспільної небезпеки у випадку вчинення даного злочину загальнонебезпечним способом, а також спираючись на вже накопичений досвід законодавства про кримінальну відповідальність України та враховуючи положення зарубіжного кримінального законодавства у цій сфері, запропоновано запровадити відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства загальнонебезпечним способом, а також у випадку спричинення таким злочином загибелі людини чи інших тяжких наслідків з 14 років і внести відповідні зміни до ч. 2 ст. 22 КК України.

Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства може бути вчинене як із прямим, так і непрямым умислом. Зміст умислу в разі вчинення такого злочину полягає в усвідомленні суб'єктом суспільної небезпеки знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, передбаченні настання негативних, зазначених у диспозиції

ст. 270-1 КК України, наслідків та в бажанні або хоча би припущенні щодо їх настання. До наслідків, закріплених як кваліфікуючі ознаки досліджуваного злочину, у винного повинно бути необережне ставлення. В іншому випадку виникає необхідність у додатковій кваліфікації. Мета і мотиви умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства можуть бути будь-якими й на кваліфікацію впливатимуть лише якщо утворюватимуть інший самостійний склад злочину, наприклад, диверсію чи терористичний акт.

8. Виходячи із загальноприйнятих у науці кримінального права визначень кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу злочину, кваліфікуючими ознаками умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства повинні бути: повторність та умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, вчинене за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 270-1 КК України), а особливо кваліфікуючими ознаками – умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства вчинене загальнонебезпечним способом, або спричинення майнової шкоди в особливо великому розмірі (ч. 3 ст. 270-1 КК України), загибель людини чи інші тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 270-1 КК України).

9. Для відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів потрібно розрізняти, з якими злочинами вказане діяння перебуває в конкуренції, з якими співвідноситься як із суміжними, а які лише потребують кваліфікації за сукупністю. Так, розмежовуючи умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства та умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК України), необхідно керуватися правилами кваліфікації при наявності конкуренції загальної та спеціальної норм. Відмежовуючи означене діяння від диверсії (ст. 113 КК України), протидії законній господарській діяльності (ст. 206 КК України), терористичного акту (ст. 258 КК України), масових заворушень (ст. 294 КК України) – правилами кваліфікації частини та цілого. Якщо сталося викрадення майна, посягання на життя та здоров'я особи, а також хуліганство, кваліфікація здійснюється за ідеальною сукупністю вчинених особою злочинів. Для відособлення від інших злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням різних видів майна, застосовується правило кваліфікації за реальною сукупністю, як умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства і один або декілька зі злочинів, визначених статтями, що передбачають відповідальність за знищення або пошкодження того чи іншого виду майна або матеріальних цінностей.

Для відмежування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від указаних злочинів можна використовувати один або декілька критеріїв, пов'язаних із елементами складу злочину. Таким чином вплив на кваліфікацію діяння залежить від конкретних ознак елементів складу злочину: об'єкта, предмета, потерпілого, наслідків, способу вчинення злочину, суб'єкта, форми вини, мети, мотиву чи кваліфікуючих ознак.

10. На підставі дослідження особливостей кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства запропоновано внести до КК України такі зміни і доповнення:

1) виключити ст. 270-1;

2) доповнити Кодекс ст. 194-2 такого змісту:

«Стаття 194-2. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства

1. Умисне знищення або пошкодження об'єкта житлово-комунального господарства, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, –

карається ...

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, –

карається ...

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені загальнонебезпечним способом або спричинили майнову шкоду в особливо великому розмірі, –

карається ...

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людини чи інші тяжкі наслідки, –

карається ...

П р и м і т к а. 1. Як об'єкти житлово-комунального господарства у цій статті потрібно розуміти житловий фонд, об'єкти благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові (кришки люків, решітки на них тощо).

2. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, що в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. Відповідно до частини другої цієї статті, повторним визнається злочин вчинений особою, яка раніше вчинила умисне знищення або пошкодження об'єкта житлово-комунального господарства або злочин, передбачений статтями 194, 194-1, 347, 347-1, 352, 378, 399, 411 КК України»;

3) абз. 1 ч. 2 ст. 194 викласти таким чином: «Те саме діяння, вчинене загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людини чи інші тяжкі наслідки»;

4) у ч. 2 ст. 22 слова «умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399)» замінити на «умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статті 194, частини третя та четверта статті 194-2, частина друга статей 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399)».

СПИСОК ПРАЦЬ ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сербіна Н. О. Об'єкт злочину, передбаченого статтею 270-1 Кримінального кодексу України / Н. О. Сербіна // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 6 (79). – С. 177–182.

2. Сербіна Н. О. Соціальна обумовленість криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2014. – Вип. 2. – С. 345–351. – (Серія : «Право»).

3. Сербіна Н. О. Предмет умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Visegrad journal on human rights. – 2014. – № 2/1. – С. 164–168.

4. Сербіна Н. О. Особливості встановлення ознак об'єктивної сторони умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства при кваліфікації злочинів / Н. О. Сербіна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 12, Т. 2. – С. 132–135. – (Серія : Юриспруденція).

5. Сербіна Н. О. Кваліфікуючі ознаки як засіб диференціації кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 2, Т. 3. – С. 70–74. – (Серія : Юридичні науки).

6. Сербіна Н. О. Щодо об'єкта умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : матеріали II наук.-теорет. конф. (м. Київ, 16 листоп. 2011 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – С. 93–95.

7. Сербіна Н. О. Визначення місця норми про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у системі Особливої частини КК України / Н. О. Сербіна // Правові дослідження молоді – майбутнє України : матеріали загальноакад. підсумк. наук.-теорет. конф. до Дня науки (м. Київ, 18 трав. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 156–159.

8. Сербіна Н. О. Житлово-комунальне господарство як правова категорія / Н. О. Сербіна // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 листоп. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 200–202.

9. Сербіна Н. О. Об'єкти благоустрою як предмет умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Правові реформи в Україні: реалії сьогодення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23-24 трав. 2014 р.). – К. : Асоціація аспірантів-юристів, 2014. – С. 106.

10. Сербіна Н. О. Юридична природа кримінального правопорушення у сфері житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11-12 лип. 2014 р.). – К. : Центр правов. наук. досліджень, 2014. – С. 86–87.

11. Сербіна Н. О. Соціально-психологічні умови кримінально-правового захисту об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Розвиток

державності та права в Україні: реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26-27 верес. 2014 р.). – Львів : Центр правничих ініціатив, 2014. – С. 31–32.

12. Сербіна Н. О. Проблеми розміщення норми про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у Кримінальному кодексі України / Н. О. Сербіна // Стан та перспективи розвитку юридичної науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 3-4 жовт. 2014 р.). – Дніпропетровськ : Правовий світ, 2014. – С. 78.

13. Сербіна Н. О. Юридична природа кримінального правопорушення у сфері житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : матеріали V міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 89–91.

14. Сербіна Н. О. Кримінально-правовий захист об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23-24 січ. 2015 р.). – О. : Причорноморська фундація права, 2015. – С. 102–103.

15. Сербіна Н. О. Житловий фонд як предмет умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27-28 лют. 2015 р.). – Запоріжжя : Істина, 2015. – С. 91–94.

16. Сербіна Н. О. Кримінологічні аспекти обумовленості кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20-21 берез. 2015 р.). – Харків : Асоціація аспірантів-юристів, 2015. – С. 85–86.

17. Сербіна Н. О. Особливості встановлення суб'єкта злочину при кваліфікації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Н. О. Сербіна // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (Луцьк, 12-13 трав. 2015 р., Т. 3) : у 3 т. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – С. 393–395.

АНОТАЦІЯ

Сербіна Н. О. Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2015.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретичних та практичних питань кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. У роботі розглянуто

історичний розвиток вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за вказаний злочин, а також досліджено особливості правового регулювання відповідальності за такі дії в зарубіжних країнах. З'ясовано соціальну обумовленість встановлення кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Розглянуто об'єктивні та суб'єктивні ознаки умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Охарактеризовано кваліфікуючі ознаки даного злочину та виявлено відмінність умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства від суміжних злочинів.

Ключові слова: об'єкти житлово-комунального господарства, кримінально-правова характеристика, умисне знищення або пошкодження, експлуатація, функціонування, майнова шкода, загальнонебезпечний спосіб.

АННОТАЦИЯ

Сербина Н. А. Уголовно-правовая характеристика умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2015.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических и практических вопросов уголовно-правовой характеристики умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. В работе охарактеризованы этапы исторического развития отечественного уголовного законодательства об ответственности за умышленное уничтожение или повреждение объектов жилищно-коммунального хозяйства, а также исследованы особенности правового регулирования ответственности за такие действия в зарубежных странах. Выявлена социальная обусловленность привлечения к уголовной ответственности за умышленное уничтожение или повреждение объектов жилищно-коммунального хозяйства. Исследованы объективные и субъективные признаки умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства.

Доказано, что поскольку преступление, предусмотренное ст. 270-1 УК Украины, относится к преступлениям с производными последствиями, то его место в системе Особенной части УК Украины должен определять основной непосредственный объект (право собственности), ведь именно посредством влияния на него в таких преступлениях причиняется вред иным общественным отношениям.

Предмет исследуемого преступления прямо назван в диспозиции уголовно-правовой нормы – это объекты жилищно-коммунального хозяйства – и выступает обязательным признаком состава преступления. Предметом исследуемого преступления является: жилой фонд, объекты благоустройства, теплоснабжения, водоснабжения и водоотведения, а также их сети или составляющие (крышки люков, решетки на них и т.п.). Однако сами по себе объекты жилищно-

коммунального хозяйства не являются потенциально опасными. Более того, они призваны защищать потребности их владельцев, государства, общества. Близкие по смыслу составы преступлений предусмотрены разделом VI «Преступления против собственности» Особенной части УК Украины.

По конструкции объективной стороны умышленное уничтожение или повреждение объектов жилищно-коммунального хозяйства представляет собой исключительно материальный состав преступления. Непосредственно объективная сторона проанализированного состава преступления представлена в форме действия, которое может быть двух видов – уничтожение или повреждение объектов жилищно-коммунального хозяйства.

Охарактеризованы квалифицирующие признаки данного преступления, установлено отличие умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства от смежных преступлений.

Выявлены признаки, позволяющие разграничивать состав исследуемого преступления и составы смежных с ним преступлений, что дает возможность правильно оценить фактические обстоятельства совершения общественно опасного деяния. Получило дальнейшее развитие положение о том, что обособление умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства от других преступлений является важным как с точки зрения доктрины уголовного права, так и для верного применения уголовно-правовых норм.

Ключевые слова: объекты жилищно-коммунального хозяйства, уголовно-правовая характеристика, умышленное уничтожение или повреждение, эксплуатация, функционирование, имущественный вред, общепасный способ.

SUMMARY

Serbina N. O. Criminal legal characteristic of intentional destruction or damage of housing and public utility sector objects. – Manuscript.

Thesis for the PhD (Law) scientific degree on speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to comprehensive study of theoretical and practical issues of criminal legal characteristic of intentional destruction or damage of housing and public utility sector objects. The paper provides description of historical development of the national criminal legislation on responsibility for mentioned crime as well as the research of peculiarities of legal regulation of responsibility for such actions in foreign countries. The social conditioning of the establishment of criminal responsibility for intentional destruction or damage of housing and public utility sector objects is found. The objective and subjective signs of intentional destruction or damage of housing and public utility sector objects have been developed. The qualified features of this crime have been described as well as the difference of the intentional destruction or damage of housing and public utility sector objects from the related crimes has been determined.

Key words: housing and public utility sector objects, criminal legal characteristic, intentional destruction or damage, maintenance, operation, property damage, generally dangerous method.